

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-60>

УДК 336.226.11

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ФІСКАЛЬНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

PERSONAL INCOME TAX: FISCAL AND SOCIAL ASPECTS

Мартинюк Ірина Василівнакандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6361-4232>**Martyniuk Iryna**

Odesa National Economic University

Стаття присвячена сучасним реаліям справляння податку на доходи фізичних осіб в Україні та можливостям його вдосконалення. Проведено оцінювання фіскальної ролі податку на доходи фізичних осіб та проаналізовано фактори впливу на його надходження до зведеного бюджету України. Досліджено роль податку на доходи фізичних осіб з фінансового забезпечення військовослужбовців у формуванні доходів місцевих бюджетів. Проведено оцінювання соціального аспекту справляння податку на доходи фізичних осіб. Досліджено ефективну ставку податку з загальної суми доходів та з доходів у вигляді заробітної плати. Проаналізовано порядок надання та ситуацію щодо використання податкових соціальних пільг населенням. Запропоновано шляхи підвищення фіскальної та соціальної ролі податку на доходи фізичних осіб в умовах сьогодення.

Ключові слова: податки, податок на доходи фізичних осіб, фіскальна роль, соціальна роль, фінансове забезпечення військовослужбовців, податкові соціальні пільги, граничний дохід

The article is devoted to the modern realities of paying personal income tax in Ukraine and the possibilities of its improvement. An analysis of the fiscal role of personal income tax in Ukraine was carried out. The role of the tax in the revenues of the local, State and consolidated budgets of Ukraine has been studied. Influencing factors to the personal income tax were analyzed, in particular: minimum salary, control measures, financial support of military personnel, availability of tax social benefits. The role of personal income tax on the financial support of military personnel in the formation of local budget revenues has been studied. The monitoring of the proposed changes to the legislation on the distribution of income tax on the income of individuals for the support of military personnel between the revenues of the State and local budgets of Ukraine was carried out, namely, it is assumed that the tax will go to the special fund of the State Budget of Ukraine. An assessment of the social aspect of personal income tax was carried out. The effective rate of tax on the total amount of income and on income in the form of salary was studied. A comparison of such indicators as the minimum salary, the subsistence minimum and the marginal income, which gives the right to receive a tax social benefit, was carried out. The procedure for providing tax social benefits has been analyzed. The situation related to the use of tax social benefits by the population has been studied. Ways to increase the social role of personal income tax in Ukraine are proposed. The recommendations have been made to increase the amount of the marginal income, which gives the right to apply the tax social benefit. The need to make changes to the procedure for applying tax social benefits, namely increasing the amount of tax social benefits, in order to ensure social guarantees of the population in today's conditions is substantiated. Recommendations on taxation of family income are provided. Ways to increase the fiscal role of personal income tax are proposed, in particular, emphasis is placed on the need to conduct control and inspection measures, both in the form of tax audits and reconciliations, and in the form of preventive measures.

Keywords: taxes, personal income tax, fiscal role, social role, financial support of military personnel, tax social benefits, marginal income.

Постановка проблеми. В складних умовах сьогодення Україна потребує залучення значних фінансових ресурсів задля забезпечення соціально-економічного розвитку та обороноздатності. Податкові надходження

завжди відігравали ключову роль у формуванні доходної частини зведеного бюджету України, зокрема податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). ПДФО є одночасно джерелом формування доходів Держав-

ного та місцевих бюджетів України, і інструментом державного регулювання доходів населення. Незважаючи на воєнний стан, формування доходної частини бюджету за рахунок ПДФО повинно здійснюватися саме на умовах забезпечення принципу соціальної справедливості через механізм застосування податкових соціальних пільг та фіскальної достатності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням справляння податку на доходи фізичних осіб, дослідженням його фіскальної ролі та соціального значення присвячено праці багатьох вітчизняних науковців, серед яких: Є. Богатирьова, О. Божанова, Т. Доценко, О. Десятнюк, Т. Тучак, К. Швабій та багато інших. Зокрема, Є. Богатирьова здійснювала дослідження стосовно порядку оподаткування праці в Україні, європейського досвіду справляння ПДФО, пропозицій щодо введення неоподаткованого мінімуму, прогресивної шкали оподаткування [1]; О. Божанова – щодо напрямів реформування ПДФО на основі дослідження досвіду низки зарубіжних країн, особлива увага приділена порядку застосування прогресивної шкали оподатку-

вання доходів фізичних осіб [2]; Т. Тучак щодо дослідження фіскального значення ПДФО, його соціально-регулюючої функції, порядку його адміністрування, детального аналізу наслідків застосування прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб [13], тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. ПДФО є об'єктом дослідження багатьох наукових праць, але в сучасних умовах постають нові виклики, які обумовлюють необхідність пошуку нових можливостей підвищення його фіскальної ролі з урахуванням соціального аспекту.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження спрямоване на оцінювання фіскальної та соціальної ролей ПДФО з метою розробки пропозицій щодо їх підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на зростання рівня безробіття, виїзд фізичних осіб за кордон, ПДФО продовжує залишатися важливим джерелом формування доходів зведеного бюджету України та найбільшим з податків, що формують доходну частину місцевих бюджетів України (рис. 1).

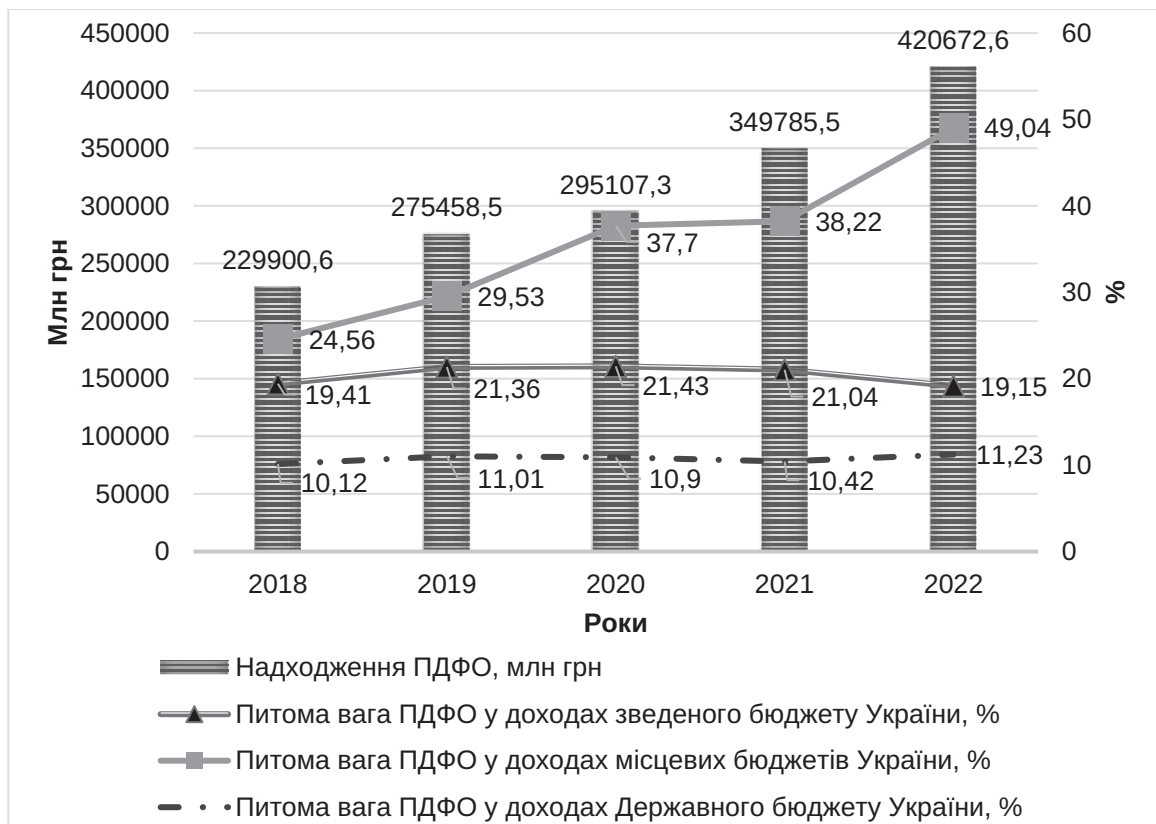

Рис. 1. Динаміка надходжень ПДФО та його питомих ваг у доходах зведеного Державного та місцевих бюджетів України в 2018–2022 рр.

Джерело: складено автором за даними джерела [4; 7; 11; 12]

Дані рис. 1 свідчать про тенденцію зростання надходжень ПДФО до зведеного бюджету України протягом 2018–2022 рр. Питома вага ПДФО у середньому за досліджуваний період у доходах зведеного бюджету складала 20,48%, у доходах місцевих бюджетів – 35,81%, у доходах Державного бюджету – 10,74%. Факторами зростання ПДФО були:

розмір мінімальної заробітної плати: мінімальна заробітна плата збільшилась у 1,74 рази, а саме, з 3723 грн (01.01.2018 р.) до 6500 грн (01.01.2022 р.). Але, варто відмітити, що заробітна плата, яка є одним з основних видів доходу, що підлягає оподаткуванню, на жаль, негативно вплинула на надходження ПДФО у 2022 р. порівняно з 2021 р., а саме податковими агентами, що відповідають за розрахунок, утримання та перерахунок до бюджету ПДФО з заробітної плати, було сплачено на 6,9 млрд грн менше [7];

– заходи податкового контролю: проведення контрольної-перевірочної роботи відіграє важливу роль у формуванні доходної частини зведеного бюджету України за рахунок ПДФО. Оскільки існує безліч факторів, які негативно впливають на сплату даного податку, зокрема: не оформлення трудових відносин з найманими працівниками (додатково укладено трудові договори за результатами перевірок у 2020 р. – 121800 [11, с. 31], у 2021 р. – 109800 [4, с. 43]), виплата заробітної плати не в повному обсязі офіційно, що зменшує базу оподаткування;

– фінансове забезпечення військовослужбовців: надходження ПДФО у 2022 р. суттєво збільшилися за рахунок надходжень податку з грошового забезпечення військовослужбовців, а саме у 5,7 разів або на 92,4 млрд грн [7].

На надходження ПДФО також впливають наявність: різних податкових ставок (0%, 5%, 18%); доходів громадян, які не підлягають оподаткуванню [6, ст. 165]; податкових соціальних пільг [6, ст. 169]. Ефективна ставка, що наведена на рис. 2, свідчить про суттєвий вплив вищенаведених факторів, оскільки вона майже у два з половиною рази менша за базову нормативну ставку ПДФО (18%).

Оскільки заробітна плата є основним джерелом доходів фізичних осіб, а саме, за 2018–2020 рр. питома вага заробітної плати у загальній сумі доходів в середньому складала 46,45% [12, с. 73], проаналізуємо ефективну ставку ПДФО із заробітної плати (рис. 3).

З рис. 3 можна побачити, що ефективна ставка за аналізований період в середньому складала 11,85%, що більше за загальну ефективну ставку ПДФО на 4,5%, але через наявність податкових соціальних пільг менша за нормативну ставку. Податкові соціальні пільги (далі – ПСП) з ПДФО спрямовано на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу у вигляді заробітної плати в ряді випадків, які передбачено ст. 169 ПКУ [6], якщо сума заробітної плати не перевищує граничний розмір доходу, який наведено на рис. 4.

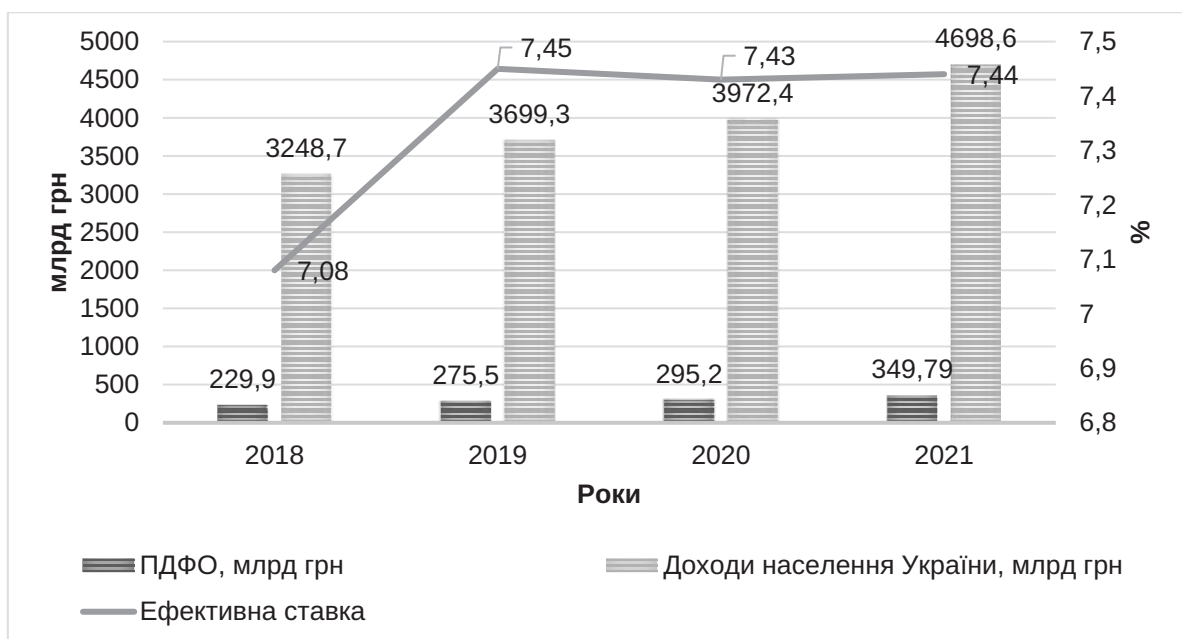

Рис. 2. Динаміка ефективної ставки ПДФО в Україні, 2018–2021 рр., %

Джерело: складено автором за даними джерела [4; 7; 11; 12]

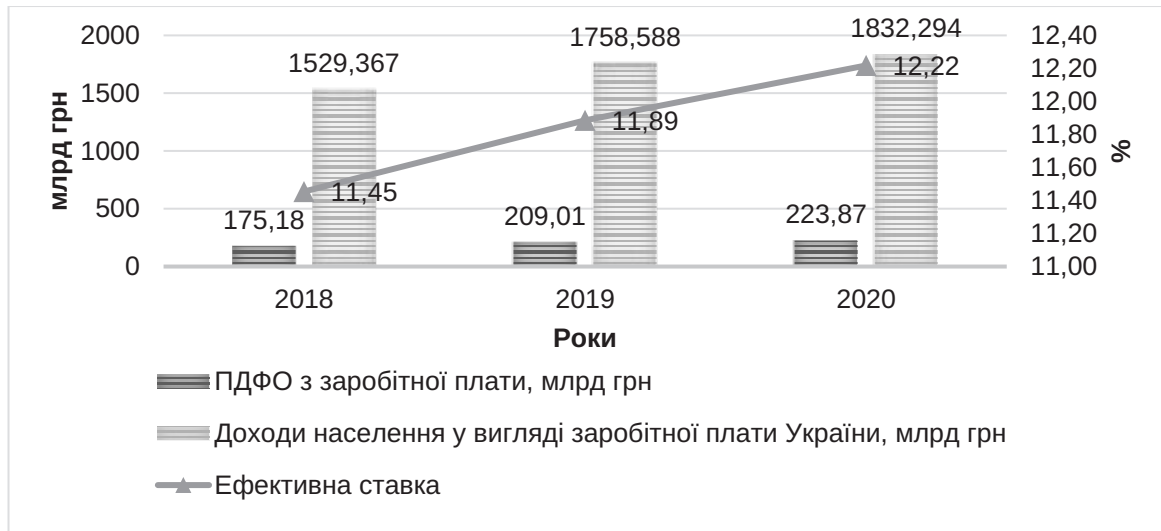

Рис. 3. Динаміка ефективної ставки ПДФО з заробітної плати в Україні, 2018–2020 рр., %
 Джерело: складено автором за даними джерела [4; 5; 7; 11; 12]

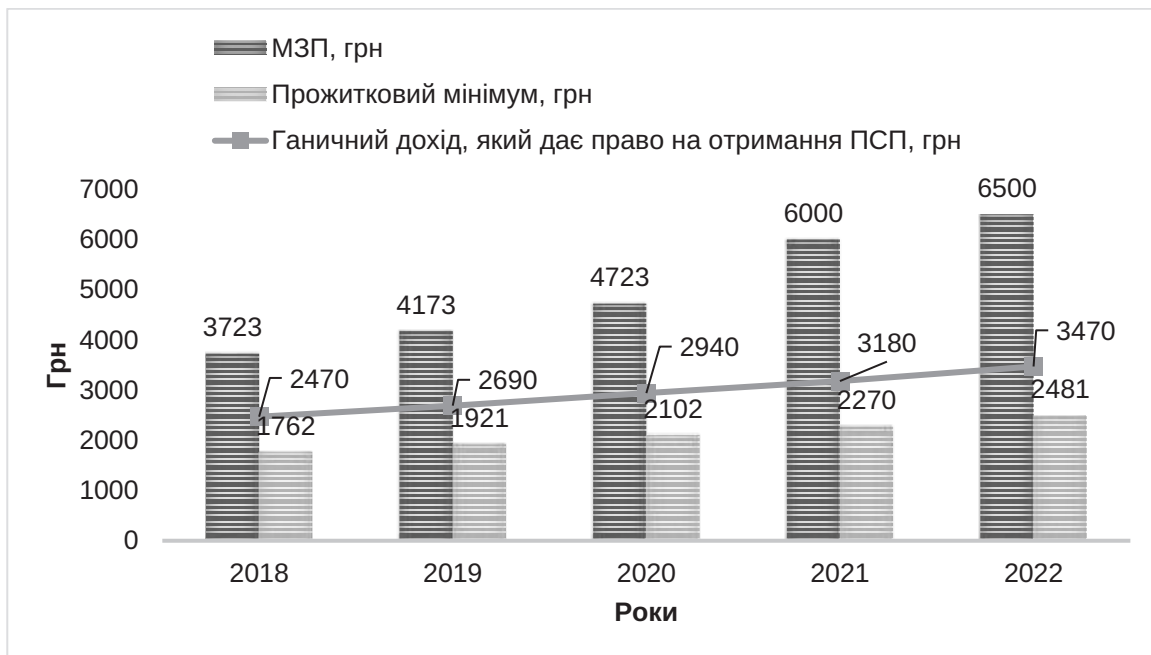

Рис. 4. Динаміка МЗП, прожиткового мінімуму та граничного доходу, який дає право на отримання ПСП, в Україні, 2018–2022 рр., грн
 Джерело: складено автором за даними джерела [5; 6]

Дані рис. 4 свідчать про перевищення прожиткового мінімуму граничним доходом, але рівень мінімальної заробітної плати все ж більше за граничний дохід, який дає право на застосування ПСП. Мінімальний розмір ПСП складає 50% від прожиткового мінімуму, що діє на 1 січня звітного року [6]. ПСП відіграє дуже важливу роль у соціальній підтримці населення, є інструментом соціального регулювання податкового навантаження на заробітну

плату. Значна кількість фізичних осіб застосовує ПСП (рис. 5), що забезпечує зменшення податкового навантаження на заробітну плату, зростання платоспроможності та обсягу заощаджень.

Наведена на рис. 5 динаміка кількості фізичних осіб, що скористалися ПСП, свідчить про тенденцію до зменшення протягом 2018–2022 рр., що, з одного боку, може свідчити про покращення фінансового стану насе-

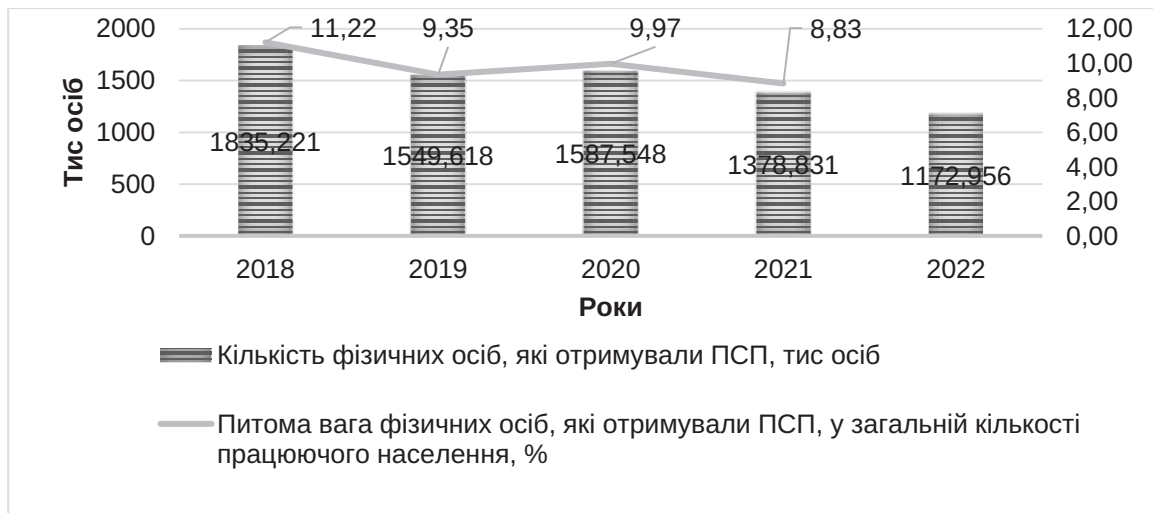

Рис. 5 Динаміка кількості фізичних осіб, які отримували ПСП, та їх питомої ваги у загальній кількості працюючих в Україні, 2018–2022 рр.

Джерело: складено автором за даними джерела [3; 5]

лення та зменшення необхідності у застосуванні ПСП, а, з іншого – про незначний розмір граничного доходу, що надає право на застосування ПСП.

Розглянемо податкове навантаження ПДФО на одного працюючого та на одну особу працездатного віку в Україні за 2018–2022 рр.

Співвідношення річної суми ПДФО на 1 працюючого та на 1 людину характеризується збільшенням з 2,62 разів у 2018 році до 2,93 у 2022 році, що є результатом зростання рівня тінізації соціально-трудова відносин та рівня безробіття (рівень безробіття за даний період зріс з 8,8% до 9,9% [12, с. 25]).

Проведене оцінювання справляння ПДФО в Україні за 2018–2022 рр. надало змогу виявити переваги у фіскальному аспекті податку, та недоліки, що криються у його соціальній складовій. Особливу увагу необхідно приділити системі застосування податкових соціальних пільг, а саме:

- розмір граничного доходу потребує перегляду у бік підвищення. На наш погляд, він повинен бути на рівні розміру мінімальної заробітної плати, що сприятиме збільшенню кількості фізичних осіб, які зможуть отримати ПСП;

- мінімальний розмір ПСП у 50% від прожиткового мінімуму повинен бути підвищений до розміру 100% від прожиткового мінімуму. ПСП повинна забезпечувати зменшення оподаткованого доходу на такий розмір, який був би достатнім для забезпечення нормального процесу життєдіяльності людини. Саме прожитковий мінімум і визначено законом Укра-

їни “Про прожитковий мінімум” як дохід, який є достатнім для “забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров’я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості” [10].

Важливим напрямом реформування ПДФО є внесення змін до об’єкту оподаткування. Врахування зарубіжного досвіду щодо оподаткування сімейного доходу (США, Німеччина, Франція), а не доходу окремої фізичної особи, надає змогу знизити податкове навантаження на доходи домогосподарства та врахувати непрацюючих членів родини, неповнолітніх дітей. Цей підхід є соціально спрямованим та надає змогу знизити податкове навантаження на родину.

При аналізі фіскальної ролі ПДФО було виявлено певні фактори, які вплинули на зростання надходжень ПДФО до зведеного бюджету, серед яких розмір мінімальної заробітної плати, контрольно-перевірочні заходи та фінансове забезпечення військовослужбовців. Мінімальна заробітна плата з 1 січня 2023 року зросла на 200 грн порівняно з 1 січня 2022 року, що знов матиме позитивний вплив на надходження ПДФО до бюджету. Проведення контрольно-перевірочних заходів забезпечило суттєве донарахування ПДФО до бюджету за рахунок виявлення неформальних трудових відносин з найманими працівниками, виплати заробітної плати без сплати податків, тощо. Отже для посилення

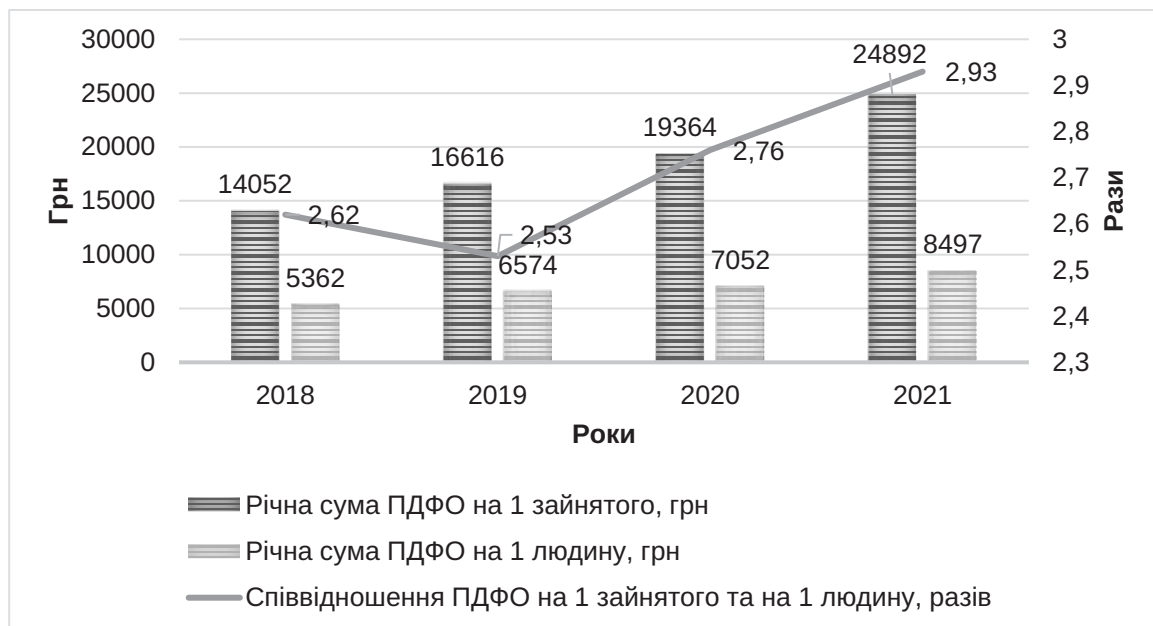

Рис. 6 Динаміка річної суми ПДФО на одну людину та на одного працюючого в Україні, 2018–2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних джерела [4; 5; 7; 11; 12]

фіскальної ролі ПДФО необхідне подальше здійснення заходів контролю органами Державної податкової служби, але не тільки у вигляді здійснення податкових перевірок та звірок, але й превентивних заходів контролю, зокрема: проведення масово-роз'яснювальної роботи, надання індивідуальних та узагальнених податкових консультацій, робота з запитами на отримання податкової інформації тощо. Відносно фінансового забезпечення військовослужбовців, то варто відмітити, що у 2023 році ПДФО з даних видів доходу також забезпечить значні надходження до бюджету, оскільки за період з січня по вересень 2023 року доходи військовослужбовців склали 745 млрд грн. Цікавим питанням для дослідження є аналіз розподілу даних надходжень між Державним та місцевими бюджетами, оскільки відповідно до Бюджетного кодексу України саме місцеві бюджети отримували більшу частину надходжень від ПДФО. Але у Верховній Раді України 12.09.2023 року було зареєстровано Проект Закону про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України, який 8 листопада 2023 р. прийнято та надано на підпис Президенту України. Даним проектом передбачено внесення змін у розподіл ПДФО, який надходить з доходів військовослужбов-

ців, між Державним та місцевими бюджетами, а саме: забезпечити з 1 жовтня 2023 року по 31 грудня 2024 року надходження ПДФО від "оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу, що сплачується (перераховується) згідно з Податковим кодексом України на відповідній території України та згідно із зазначеними нормами цього Кодексу належить до доходів загального фонду відповідних місцевих бюджетів, зараховується в повному обсязі до спеціального фонду Державного бюджету України" [8]. Також запропоновано органами Державної податкової служби України внесення змін до проекту Закону України "Про Державний бюджету України на 2024 рік" у частині надходження ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців, а саме передбачити надходження ПДФО у розмірі 96,3 млрд грн у складі спеціального фонду Державного бюджету України [9].

Висновки. Запропоновані зміни щодо підвищення рівня граничного доходу, що надає право на застосування ПСП, розміру мінімальної суми ПСП, порядку оподаткування сімейного доходу в короткостроковому періоду призведуть до зростання втрат бюджету, але забезпечать підвищення соціальної ролі ПДФО. У довгостроковій перспективі впрова-

дження вищенаведених заходів призведе до вирівнювання доходів фізичних осіб, реальної підтримки малозабезпечених верств населення. Завдяки цьому ПДФО дійсно стане інструментом державного регулювання доходів населення, який сприятиме збільшенню купівельної спроможності фізичних осіб, та, як наслідок, надходжень до бюджету не тільки за рахунок ПДФО, але й за рахунок непрямих податків. Поступове зростання рівня мінімальної заробітної плати, здійснення заходів контр-

олю, як безпосередньо перевірок, звірок, так і превентивних заходів контролю, сприятиме збільшенню надходжень ПДФО. Запропоновані зміни щодо розподілу ПДФО між Державним та місцевими бюджетами в частині оподаткування доходів військовослужбовців скоротить податкові надходження місцевих бюджетів, але збільшать можливості фінансування витрат на обороноздатність держави та розвиток оборонно-промислового комплексу України, що наразі є дуже необхідним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богатирьова Є. М., Мартинюк І. В. Оподаткування праці в Україні: генеза та перспективи розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2019. № 13(41). С. 48–54. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/237208442.pdf> (дата звернення: 5.11.2023).
2. Божанова О. В., Петрова Л. В. Реформування податку з доходу фізичних осіб: сучасний стан та перспективи. *Економічний вісник*. 2020. № 2. С. 65–74. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2020/2/EV2020_065-074.pdf (дата звернення: 5.11.2023).
3. Відповідь на запит Мартинюк І. В. Щодо отримання публічної інформації від Державної податкової служби України від 18.09.2023 року. 2023. № 1813/ЗПІ/99-00-24-01-01-10.
4. Звіт про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на 2021 рік. Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html> (дата звернення: 25.10.2023).
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 5.11.2023).
6. Податковий кодекс України: Кодекс України від 2 лютого 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 1.11.2023).
7. Показники виконання Зведеного бюджету України за січень–грудень 2018–2022 років. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-budget> (дата звернення: 21.10.2023).
8. Про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Проект Закону України від 12 вересня 2023 р. № 10037 / Верховна Рада України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI09938A?an=2> (дата звернення: 1.11.2023).
9. Про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Пропозиції ДПС України до проекту Закону України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-rozdilu-vi-byudzhetnogo-kodeksu-ukraini-shchodo-zabezpechennya-pidtrimki-oboronozdatnosti-derzhavi-ta-rozvitku-u-oboronno-promislovogo-kompleksu-ukrai> (дата звернення: 1.11.2023).
10. Про прожитковий мінімум: Закон України від 1999 р. № 966-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
11. Публічний звіт Державної податкової служби за 2020 рік. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/prezentatsiyni-materiali/454960.html> (дата звернення: 21.10.2023).
12. Статистичний щорічник України за 2021 рік / за ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2021. 447 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf (дата звернення: 21.10.2023).
13. Тучак, Т., Колокольна, А. Цілі ефективного оподаткування доходів фізичних осіб як справедливого регулятора соціально-економічного розвитку країни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2081> (дата звернення: 14.10.2023).

REFERENCES:

1. Bohatyryova E. M., Martyniuk I. V. (2019). *Opodatkuvannia pratsi v Ukraini: geneza ta perspektyvy rozvytku* [Labor taxation in Ukraine: genesis and development prospects]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu*

«Ostrozka akademiia», serii «Ekonomika», vol. 13 (41), pp. 48–54. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/237208442.pdf> (accessed November 5, 2023).

2. Bozhanova O. V., Petrova L. V. (2020). Reformuvannia podatku z dokhodu fizychnykh osib: suchasnyi stan ta perspektyvy [Reforming the personal income tax: current state and prospects]. *Ekonomichniy visnyk – Economic bulletin*, 2, 65–74. Available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2020/2/EV20202_065-074.pdf (accessed November 5, 2023).

3. Vidpovid na zapyt Martyniuk I. V. Shchodo otrymannia publichnoi informatsii vid Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy vid 18.09.2023 roku 2023. № 1813/3ПІ/99-00-24-01-01-10 [Response to I. V. Martyniuk's request regarding the receipt of public information from the State Tax Service of Ukraine dated September 18, 2023] (in Ukrainian)

4. Report on the implementation of the Work Plan of the State Tax Service of Ukraine for 2021. Ofitsiinyi veb-sait Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html> (accessed October 25, 2023).

5. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed November 5, 2023)

6. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 No 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (accessed November 1, 2023).

7. Performance indicators of the Consolidated Budget of Ukraine for January-December 2018-2022. Ofitsiinyi veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/state-budget> (accessed October 21, 2023).

8. Pro vnesennia zmin do rozdil VI Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo zabezpechennia pidtrymky oboronozdatnosti derzhavy ta rozvytku oboronno-promysloвого kompleksu Ukrainy: Proekt Zakonu Ukrainy vid 12 veresnia 2023 r. № 10037 / Verkhovna Rada Ukrainy. [On making changes to Section VI of the Budget Code of Ukraine regarding support for the defense capability of the state and the development of the defense-industrial complex of Ukraine: Draft Law of Ukraine dated September 12, 2023 No. 10037 / Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JI09938A?an=2> (accessed November 1, 2023)

9. Pro vnesennia zmin do rozdil VI Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo zabezpechennia pidtrymky oboronozdatnosti derzhavy ta rozvytku oboronno-promysloвого kompleksu Ukrainy: Propozytsii DPS Ukrainy do proiektu Zakonu Ukrainy [On making changes to Section VI of the Budget Code of Ukraine regarding support for the defense capability of the state and the development of the defense-industrial complex of Ukraine: Proposals of the DPS of Ukraine to the draft Law of Ukraine]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-rozdilu-vi-byudzhethnoho-kodeksu-ukraini-shchodo-zabezpechennya-pidtrimki-oboronozdatnosti-derzhavi-ta-rozvitku-oboronno-promysloвого-kompleksuukrai> (accessed November 1, 2023).

10. About the living wage: Law of Ukraine № 966-XIV (1999) Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (accessed November 10, 2023)

11. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy (2020). Publichnyi zvit Derzhavnoi podatkovoi sluzhby za 2020 rik. [Public report of the State Tax Service for 2020]. Available at: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/prezentatsiyni-materiali/454960.html> (accessed October 21, 2023).

12. I. Ye. Verner (2021) Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2021 rik. [Statistical Yearbook of Ukraine for 2021]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 447 p. Available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf (accessed October 21, 2023).

13. Tuchak, T., Kolokolna A. (2022) Tsili efektyvnoho opodatkuvannia dokhodiv fizychnykh osib yak spravedlyvoho rehuliatora sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy. [The goals of effective taxation of the income of individuals as a fair regulator of the socio-economic development of the country]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 46. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2081> (accessed October 14, 2023).